

gestelde bewind. Deze feil moest in de derde periode van het Calvinisme tot een overslaan naar de andere zijde leiden, en dit is 't, wat in de Engelsche burgeroorlogen geschied is. Toch kon dit laatste proces in Engeland niet tot finale beslissing worden gebracht. De zedeloze geest die destijds onder Englands aanzienlijken heerschte en dan door het Episcopalisme zooal niet gedekt, dan toch door de vingers gezien werd, gaf in het Puritanisme een afleiding die wel heeft door-gewerkt, maar niet het Engelsche Staatsleven principieel heeft omgezet. De Puritans, zoowel Presbyterianen als Independenten en Kwakers, delfden tenslotte in Londen het onderspit, en al brak met Willem van Oranje een duldning aan, en in verband hiermede de vrijheid van eeredienst, toch bleven de *civil disabilities* stand houden. Calvinistisch naar de letter in de Confessie, hield de Church of England op, Calvinistisch in haar bedoelen en streven te zijn. Het Calvinisme handhaafde zich in Presbyteriaanschen vorm in Schotland en in Independentistischen vorm in Engeland, maar *het bewind* van het land werd, van toen af niet meer door de Calvinistische gedachte beheerscht. Dit leidde tenslotte tot emigratie naar Amerika, en eerst toen in dit nieuwe werelddeel nieuwe Staten, in kolonialen vorm, gesticht werden, is het in deze nieuwgebouwde Staten geweest dat het Calvinisme, wil men het Neo-Calvinisme, tot zijn volle ontplooiing is gekomen. Alle politiek werd nu, conform de Gemeene Gratie, aan God Almachtig gebonden, zoodat de Overheid er nog bededagen uitschrijft, de scheiding van Kerk en Staat er voltooid is en de Kerk in al haar institutaire variatiën volstrekt vrij leeft, mits levend uit eigen middelen en zich handhavend door geestelijke voortreffelijkheid. Alsmede zijn de volksrechten en volksvrijheden in politiek opzicht door Hamiltons geesteskinderen, in den wijdsten zin geëerbiedigd en gehandhaafd, maar zoo toch dat de ochlocratische onbehoorlijkheid getemperd en uitgesloten bleef door het medezeggensschap van den Senaat, die door de colleges der Staten gekozen wordt; en voorts door een ministerschap dat heel anders dan in Europa, de verantwoordelijkheid aan den President laat en zelfs niet voor het Parlement verschijnt. Natuurlijk is deze uitkomst in den gang van het Calvinisme ver afgeweken van den geestelijken vader, naar wiens naam het zich noemt; doch om te beoordeelen of deze vrucht niettemin uit hem voortkwam, dan wel van buitenaf als in vreemden stam is ingeënt, hebt ge u slechts af te vragen, wat de elementen